

Geachte Kamerleden, dank voor uw uitnodiging voor dit rondetafelgesprek.

In vier punten breng ik het standpunt van de Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK) en mijzelf naar voren. In punt 4 doen we suggesties voor mogelijk onderzoek. In onze brief staat ons standpunt uitvoeriger beschreven.

1. Uitgangspunten: dat lezen zich van binnenuit in fasen ontwikkelt en leesrijpheid daarin centraal staat, zijn feiten

Fundamenteel voor het begrijpen van de afnemende leesvaardigheid en leesmotivatie in het basisonderwijs is het begrijpen van de leesontwikkeling. Die verloopt volgens 'MOP als "M, o, p" (louter hakken) → "M, o, p; pot" (hakken-en-gissen) → "M, o, p; mop" (hakken-en-plakken) → "Mop" (onmiddellijk lezen)' en is een feit.¹ Dit feit wordt onderschreven door de meeste leerkrachten. De WSK heeft meer dan 4.000 leden. In 2007 kwamen na een vraaggesprek met mij in het blad van CNV-Onderwijs zoveel instemmende reacties van leerkrachten, dat de redactie daar een extra pagina aan heeft gewijd.

2. Het kind in de kleuterfase speelt met klanken en vormen; het jonge schoolkind leert ontdekkend lezen

Leesonderwijs op basis van de leesontwikkeling (punt 1) ziet er als volgt uit:

- Het kind in de kleuterfase is niet leesrijp en leert op het leesdomein door met klanken en vormen te spelen. Een letter heeft een vorm en staat voor een klank – beide moeten op alle mogelijke manieren worden verkend. Het niet-leesrijpe kind worden geen letters en letternamen aangeboden en het krijgt zeker geen leesles in welke vorm ook.
- Het jonge schoolkind is neurologisch en psychologisch leesrijp en ontdekt de lettertekens en hun klanken.² De leeslijn *Ontdekkend Leren Lezen* levert het bewijs: *Klank- en vormspel* voor het niet-leesrijpe kind in de kleuterfase; *Zo ontdek ik het lezen!*, deel 1 voor het leesrijpe jonge schoolkind. De ervaringen ermee zijn heel positief want leesrijpe kinderen maken zich in ongeveer 40 uur het lezen eigen én hebben – elk op zijn eigen wijze – plezier in lezen.

3. De huidige leesproblematiek komt voort uit de visie dat leesvaardigheid van buitenaf aan te brengen zou zijn

De leesontwikkeling (punt 1) wordt door de meeste ontwikkelingspsychologen, opvoedkundigen en onderwijskundigen ontkend. Hun consensus is echter niet ontstaan in een open wetenschappelijke discussie op basis van feiten, maar op grond van een gesloten traditie die teruggaat naar 1929 en 1946: ontwikkelingsfasen zouden niet bestaan en men zou kennis en vaardigheden van buitenaf bij kunnen brengen, vooral door (directe) instructie.³

Onder hen heeft sedert 1998 de visie postgevat dat leesrijpheid niet zou bestaan en dat kinderen in de kleuterfase, die er gezien hun leesfase (punt 1) niet aan toe zijn, toch zouden kunnen leren lezen. Dit is aantoonbaar een misvatting die niet op goed onderzoek en wel op enkele drogredenen is gebaseerd. Toch hebben de overheid en de pabo's om allerlei redenen, zoals bezorgdheid over laaggeletterdheid, hun leesbeleid respectievelijk opleiding vervroegend gemaakt (letters flitsen in kinderdagverblijven; 10 letters voor groep 1 eisen; *Bouw!*). Dit heeft slechts negatieve effecten: er is geen kind eerder of beter door gaan lezen, maar kinderen in de kleuterfase, die voor een taak staan die boven hun mentale vermogens ligt (punt 1), krijgen afkeer van lezen en boeken. Hun gevoel van eigenwaarde wordt aangetast. Kinderen, vooral in de onderbouw, gaan graag naar school om nieuwe dingen te leren én om hun leerkracht te laten zien wat ze kunnen – en niet om alsmear geconfronteerd te worden met wat ze niet kunnen.

Sedert ongeveer 2000 stijgt het percentage dyslecten – wellicht in samenhang met een te vroege leesstart.⁴

4. Voorstellen

De WSK doet u binnenkort meer voorstellen toekomen, maar stelt u nu voor:

1. Om te bevorderen dat er vergelijkend onderzoek komt tussen enerzijds kinderen die leren lezen en spellen op basis van de leesontwikkeling en de verschillende daarin voorkomende rijpheden (de punten 1 en 2) en anderzijds kinderen die leren lezen en spellen op basis van vervroegd leesonderwijs, bijvoorbeeld met *Bouw!*, *Veilig Leren Lezen* en *Staal*.
2. Om te bevorderen dat er onderzoek komt naar de geschiedenis van laaggeletterde leerlingen, ook bij zogenoemde thuiszitters: is er een verband met hun geboortedatum en met de leeftijd waarop ze naar groep 3 gingen; vanaf welke leeftijd en in welke groep moest extra hulp worden ingezet (in verband met leerstof, met herstel van zelfvertrouwen)?
3. Om de ontkenners van de leesfasen uit te nodigen aan te tonen dat de door ons geschetste ontwikkelingslijn 'louter hakken → hakken-en-gissen → hakken-en-plakken → onmiddellijk lezen' niet bestaat.

¹ Het kind dat op het leesdomein als kleuter functioneert (gemiddeld 4;6-6;6), schrijft enkele woorden, zij het met spiegelingen en/of verwisselingen, en herkent losse letters maar kan van hun klanken geen woorden vormen. Zo schrijft Sonja SOIJA, MAMA en PAPA en leest ze MOP aanvankelijk als 'M, o, p' – *louter hakkend lezen* – en later als 'M, o, p; pot': bij de klanken /m/, /o/ en /p/ raadt ze het woord 'pot' – *hakkend-en-gissend lezen*.

Het kind dat op het leesdomein als jonge schoolkind functioneert (gemiddeld 6;6-8;6), spiegelt en verwisselt niet meer én verbindt losse klanken tot woorden. Het is leesrijp, wat wil zeggen dat het aan lezen toe is en op zinvolle wijze leesles kan krijgen. Eerst leest Sonja MOP als 'M, o, p; mop' – *hakkend-en-plakkend lezen* – en later als 'Mop' – *onmiddellijk lezen*.

² Met het oog op het latere onderwijs in de spellingkwesaties 'hand'/'rib', 'boten'/'botten', 'ik landde'/'ik rustte' en 'jij vindt' doet het kind bij elke nieuwe letter klankoefeningen.

³ De traditie gaat terug naar 1929 (Kohnstamm) en 1946 (Pedagogisch Instituut). De nadruk ligt op herhalen en van buiten leren.

⁴ Voorstanders van leesonderwijs dat vanuit de fasen bekeken voortijdig is, bevorderen speculatieve zaken als zingend of zoemend lezen (het zou hakken-en-plakken bevorderen maar doet dat niet) en tempo- of racelezen (het bevordert radend en slordig lezen).

Ook de vier spellingkwesaties (noot 2) worden veel te vroeg aangeboden, wat eveneens negatief uitpakt.

Een heel ander probleem is het lerarentekort. Als een fundamentele oplossing uitblijft en de voorgenomen pabo-differentiatie rond de ontwikkelingslijn 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind' niet van de grond komt (en daar ziet het naar uit), zullen leesvaardigheid en leesmotivatie blijven dalen en zal het lerarentekort blijven groeien. Leerkrachten, naar wie de afgelopen decennia nauwelijks is geluisterd terwijl ze van de ontkenners van fasen de schuld krijgen van de problemen, verlaten voortijdig het onderwijs. Zie de opzegbrief 'Ik stop ermee!' van Erica Ritzema (blad van de AOb, 2012; www.kloskennis.nl/erica-ritzema-ik-stop-ermee).